

SURGE ET AMBULA

125 anys de Biblioteca Museu

Del 25 d'octubre al 28 de març de 2010

Biblioteca Museu Víctor Balaguer

Vilanova i la Geltrú, octubre de 2009

VNG (+xTU)
Més cultura per TU

ÍNDEX

1. L'exposició

Àmbit de la Biblioteca

Àmbit del Museu

2. Selecció de l'obra exposada

3. Crèdits

4. Activitats complementàries

1. L'exposició

El 26 d'octubre de 1884 es va inaugurar la Biblioteca Museu Víctor Balaguer, una institució cultural pionera i innovadora considerada com el primer edifici català de nova planta per complir les funcions de biblioteca i museu. Són pocs els museus creats en una data tan primerenca. L'inici de la museologia a Catalunya no va ser fins al 1888, en què es va celebrar l'Exposició Universal de Barcelona.

La institució va obrir les seves portes amb un ric fons bibliogràfic i artístic que s'incrementava dia a dia amb donacions. Víctor Balaguer va ser l'artífex del projecte amb la voluntat de convertir-lo en una acadèmia nacional catalana, el va finançar i va fer-lo realitat construint-lo a Vilanova i al Geltrú.

La Biblioteca Museu és un espai singular i únic, tant per la vàlua de les seves col·leccions com per la seva antiguitat, i la pervivència de l'aspecte original de l'edifici i d'algunes de les sales.

Per tal de celebrar aquests 125 anys de vida s'ha elaborat un programa commemoratiu que s'inicia el 25 d'octubre i es clourà a finals de març, i que inclou una exposició, un cicle de conferències, així com activitats escolars i infantils.

Surge et ambula. 125 anys de Biblioteca Museu és un viatge en el temps que recrea les sales de la biblioteca museu en els primers anys, seguint les pautes que les fotografies antigues ens han deixat com a testimoni. El que s'exhibeix en la mostra és tota l'obra original que va entrar entre 1884 i finals de segle.

L'exposició està estructurada en **dos àmbits, cadascun dels quals evoca una de les seccions de la Institució**: en la sala de lectura l'àmbit de la **biblioteca**, i a la sala d'exposicions temporals la secció **museu**.

Àmbit de la Biblioteca

El volum i la riquesa del fons bibliogràfic que Víctor Balaguer havia acumulat amb els anys era extraordinari abans ja de concebre la fundació, i va ser-ne la base. El volum d'obres impreses i manuscrites va anar en augmentant gràcies a la difusió a través del *Boletín de la Biblioteca Museu Balaguer*. Totes les matèries hi eren representades per voluntat expressa de Balaguer.

L'elaboració del catàleg va anar a càrrec del tipògraf Víctor Oliva Milà, que per desig de Balaguer, i a mode de formació, va visitar les principals biblioteques de França i Anglaterra per aprendre l'ofici segons els cànons europeus.

El resultat va ser la redacció d'un rigorós catàleg de 25.000 llibres, que va anar creixent ràpidament amb successives donacions, fins als nostres dies. **Actualment**

aquest supera els 100.000 documents (incunables, manuscrits, primeres edicions, gravats, llibres, fotografies, mapes, pergamins...).

Personatges il·lustres de l'àmbit de la cultura s'hi desplaçaven per treballar-hi: Felip Pedrell, Francesc Macià... Però també molts joves obrers assistien a llegir i a les conferències que s'hi organitzaven. L'ideal de Balaguer era crear un centre de la cultura i del saber obert a tothom, sense cap exclusió econòmica ni social.

L'espai expositiu corresponent a la sala de lectura s'ha dividit en tres àmbits.

- **La configuració de la fundació**

S'hi exposen els principals testimonis de la creació de la Biblioteca Museu: primeres actes, despeses, planificacions, etc.

L'interès en conservar tota mena de papers, fossin de l'ordre que fossin, impulsat pel fundador i seguit puntualment pel bibliotecari, fa que avui puguem disposar d'una font d'informació que permet analitzar la dimensió política -tant del projecte cultural per ell mateix, com de la construcció d'un model de ciutat moderna i liberal- que pot servir de paradigma per comprendre el grau d'activitat creadora de la societat catalana del darrer terç del dinou.

La documentació, a la qual cal afegir-hi l'ingent epistolari de cartes rebudes per Víctor Balaguer, pot consultar-se a la sala de la biblioteca, de manera que es presenten únicament aquells documents que ens apropen més a la quotidianitat inicial. La seva mateixa senzillesa ens facilita un trasllat en el temps quan veiem desfilat paletes, ferrers, o fusters al costat dels membres del patronat amb propostes i decisions programàtiques.

- **El plantejament tècnic de la biblioteca**

L'organització de la biblioteca no va ser fruit de la improvisació sinó d'un profund treball d'anàlisi i debat entre el bibliotecari Joan Oliva i Víctor Balaguer, el qual hi va dedicar una màxima atenció i va seguir de prop tot el procés d'adquisició, catalogació i difusió.

Joan Oliva va elaborar, el 1886, una *Memòria* per a la Junta Directiva on definia amb gran precisió els criteris bàsics de catalogació, classificació i descripció dels documents, i que constitueix **un dels primers tractats de biblioteconomia a Catalunya**.

L'anàlisi que va realitzar dels diferents sistemes de classificació de les principals biblioteques europees, espanyoles i catalanes li va permetre construir el sistema de classificació per a la Biblioteca dividit en dotze apartats:

1. Enciclopèdies; 2. Literatura; 3. Ciències Filosòfiques; 4. Ciències Exactes i Física; 5. Ciències mèdiques; 6. Art; 7. Religió; 8. Jurisprudència i legislació; 9. Història; 10. Política; 11. Economia política; 12. Miscel·lània.

Juntament amb els criteris de classificació va establir un sistema lògic per agrupar els llibres segons temàtiques i col·locar-los en els trenta armaris de la sala de lectura.

- **El fons bibliogràfic**

Es presenta una **mostra d'aquelles obres que per la seva categoria intrínseca o per la seva procedència tenen un sentit especial**. Recull de diaris de l'època que es feien ressò de la institució, correspondència de Víctor Balaguer, primeres edicions....

El recorregut es tanca amb la projecció d'un **audiovisual** que repassa la història dels primers anys de la Biblioteca Museu en el context de l'època.

L'herència que ens ha deixat el fundador permet situar la Biblioteca Víctor Balaguer avui com un referent indiscutible per al coneixement i estudi de la història i la cultura del segle XIX.

Àmbit del Museu

El fons del Museu Víctor Balaguer estava format per objectes de la col·lecció privada del fundador, altres van arribar amb el dipòsit del Museo del Prado i la resta eren donacions d'artistes, col·leccionistes i amics influents.

Les fotografies antigues ens revelen com n'estava de plena l'ala de l'edifici destinada a museu. De més de set metres d'alçada, l'havien recoberta amb un velum per filtrar la llum de la claraboia. La pintura, col·locada sense cap ordre cronològic ni temàtic, a l'estil dels pavellons de belles arts de l'època, atapeïa les parets fins al sostre, i els marcs es tocaven els uns amb els altres. L'escultura, juntament amb els mobles, les arts decoratives i l'arqueologia, s'exhibia a la zona central i fluctuava segons les necessitats.

En pocs anys es van rebre moltes donacions i es van veure obligats constantment a redistribuir els objectes. **El llegat fundacional, és a dir, tot el volum d'objectes que ingressa des de 1884 fins a 1901, està format aproximadament per 2.000 registres**. La col·lecció no ha parat de créixer i l'inventari actual està format per 8.865 registres.

Balaguer va crear una pinacoteca d'art català amb noms tan representatius com Martí Alsina, Joaquim Vayreda, Ramon Casas i Santiago Rusiñol, pel que fa a la pintura, i Damià Campeny o els germans Vallmitjana, pel que toca a l'escultura.

A part de la pintura i responent a la mentalitat universalista de l'època, **el museu allotjava una multitud d'objectes de diversa naturalesa: gravats i fotografies, ceràmica, cristall, joies, armes, indumentària, numismàtica, medalles, arts sumptuàries, arqueologia, i un gran apartat d'objectes curiosos.**

En aquest àmbit, es pretén **situar al visitant en una sala del museu del segle XIX**, plena de quadres, escultures i objectes curiosos, que es col·locaven sense cap ordre cronològic ni temàtic. El **centenar llarg de peces que conforma l'exposició, la majoria de les quals feia anys que estaven desades a les reserves del museu, aporta una panoràmica completa de l'art que es produïa a Catalunya en la segona meitat del XIX.**

A la sala s'exhibeixen diferents tipologies d'objectes:

- **Pintura**

Els quadres que s'exposen corresponen, d'una banda, al que a l'època es considerava "pintura moderna", és a dir, la que s'estava fent en aquells moments pels artistes en actiu. I de l'altra, el que es considerava pintura antiga. En aquest últim cas, es tracta majoritàriament d'obres propietat de Balaguer o d'algun dels seus familiars, de donacions de primera època ja que el dipòsit del Museo del Prado s'exhibeix de manera permanent en una de les sales del museu.

Pel que fa als gèneres trobem retrats, paisatges i pintura costumista, propis del XIX, i mitologia i religió principalment pel que fa a la pintura anterior.

- **Escultura**

A **finals del segle XIX l'escultura va viure una època d'esplendor.** Amb la reurbanització de les ciutats, va passar a ser un dels elements principals en la decoració dels espais públics. I alhora va servir per a honorar personatges històrics o idees. Balaguer va aconseguir aplegar una col·lecció important d'escultura donada pels mateixos artistes, els germans Vallmitjana, Campeny, Fuxà... de les quals es mostra una selecció.

- **Mobiliari i objectes curiosos**

La mostra es completa amb mobiliari provinent de la casa de Víctor Balaguer i alguns objectes curiosos que va rebre de coneguts i amics. A l'època era habitual trobar aquest tipus de peces als museus, seguint els models dels gabinets de curiositats que havien sorgit a començaments de segle.

S'ha publicat un quadern divulgatiu de la mostra, que inclou una breu ressenya d'algunes de les pintures i escultures exposades. La redacció dels textos ha anat a càrrec de Montserrat Comas, directora de la Biblioteca Víctor Balaguer i Mireia Rosich, directora del Museu Víctor Balaguer.

L'exposició ha estat **organitzada per la Biblioteca Museu Víctor Balaguer.**

2. Selecció de l'obra exposada

Pintura

- **La Verge de Ripoll (esbós)**

SERRA AUQUÉ, Enric (1859-1918)
1887

pintura sobre tela

El Papa Lleó XIII, encarregà a Serra aquesta obra per reproduir-la en mosaic, el propi autor donà l'esbós a la Biblioteca Museu.

- **Alfons el Magnànim**

MASÓ FALP, Felip (1851 - 1929)
1883

pintura sobre tela

Pertany a la proposta que Felip Masó va fer per presentar-se al concurs de la decoració del Paraninf de la Universitat de Barcelona.

- **Còpia de La batalla de Wad-Ras de Marià Fortuny**

ALANDI, Cristòfol (1856-1896)
1879

Signat: "Alandi/Fortuny"

pintura sobre tela

Còpia d'un original de Marià Fortuny que representa la batalla de Wad-Ras al Marroc (23 de març de 1860) en el curs de la guerra d'Àfrica.

▪ **Esbós d'El saco de Roma**

AMÉRIGO I APARICI, Francesc X. (1842-1912)

Dedicatòria: "Al gran poeta Balaguer/su amigo y admirador/Américo"

c. 1887

pintura sobre tela

Esbós d'aquest quadre d'història de gran format que guanyà una medalla a l'Exposició Nacional de 1887. Representa una de les escenes de l'entrada de les tropes de Carles V a Roma.

▪ **Retrat de Maria Josepa Massanés**

CUSÍ FERRET, Manuel (1857-1919)

1887

Dedicatòria: "Al Excm. Sr. D. Víctor Balaguer / su afmo. SS. / M. Cusí"

pintura sobre tela

Retrat de l'escriptora i poetessa catalana Maria Josepa Massanés, amiga personal de Don Víctor amb qui va mantenir correspondència durant anys. En morir va fer donació d'una important col·lecció de llibres per a la Biblioteca Balaguer.

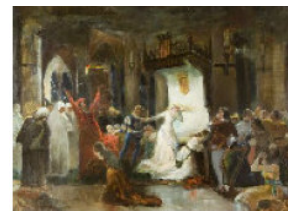
▪ **Escena de l'òpera Los Pirineus**

CRESCO VILLANUEVA, Manuel

1899?

pintura sobre tela

Es tracta de la penúltima escena de l'Acte I de l'òpera Los Pirineus, de Víctor Balaguer. El moment en que el llegat pontifici llança l'anatema contra la Cort d'Amor que se celebrava al Castell de Foix.

▪ **L'Avantguarda**

LUNA NOVICIO, Juan

1892

pintura sobre tela

Luna, fou el principal artista hispano-filipí del segle XIX. Famós pel seu gran quadre Spoliarum, donà diversos quadres al Museu, entre els quals s'hi troba aquest.

▪ **La mestissa**

LUNA NOVICIO, Juan

1887

pintura sobre tela

Aquesta obra va rebre el Diploma d'Honor a l'Exposició de les Illes Filipines celebrada a Madrid el 1887 sota l'impuls de Víctor Balaguer, ministre d'Ultramar.

▪ **Retrat del Sr. Ramon Estruch**

PARERA ROMERO, Josep

c. 1883-84

pintura sobre tela

Ramon Estruch i Ferrer (Barcelona 1816-1884) va ser una personalitat destacada en els grups empresarials catalans. Afavorí la carrera de Víctor Balaguer en el districte de Vilanova i com a senador, coincidí amb ell en la gestió de diversos projectes ferroviaris catalans i en campanyes proteccionistes.

▪ **Efecte de Lluna al port de Barcelona**

BENAVENT I ROCAMORA, Gaietà

1878

pintura sobre tela

Benavent presentà aquesta obra a l'Exposició Nacional de Belles Arts de Madrid l'any 1878.

▪ **Jerezano**

ÁLVAREZ DUMONT, César (1866-1945)

Dedicatòria: "A D. Víctor Balaguer recuerdo/ del 18 Febrero 94 su admirador / Cesar Alvarez/ Dumont"

1894

pintura sobre tela

Figura prototípica del repertori costumista. Dumont s'especialitzà en aquests personatges populars. Mangué amistat amb Balaguer.

▪ **Rei dels gitanos de l'Alhambra. Chorrojumo**

CARBONELL I SELVA, Miquel (1854-1896)

Dedicatòria: "Al Museo Balaguer/M. Carbonell Selva/ Granada Junio 1890" (superior esquerra) Inscripció: "Mariano Fernández/conocido por Chorrojumo/ Modelo predilecto de Fortuny" (part posterior, al marc.)

1890

pintura sobre tela

Carbonell pintà aquest quadre ex-professo per aquest Museu, l'any 1890.

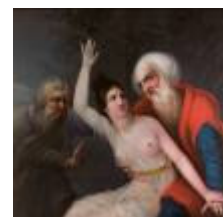
▪ **Susanna i els vells**

FLAUGIER, Josep Bernat (1757-1813)

segona meitat segle XVIII

pintura sobre tela

Aquesta obra era propietat del pare de Balaguer i es trobava al domicili familiar. Per motius de censura va ser tallat per la meitat, i es va cobrir el nu.

▪ **La túnica del centauro**

ÁLVAREZ DUMONT, César

1893

pintura sobre taula

Representa al Centaure ferit entregant a Dejanira la túnica tacada de sang. Va ser donada pel propi artista.

ESCULTURA

▪ **Dant**

GHILONI MOLERA, Alexandre (1860-1948)

últim quart segle XIX

bust en guix emmotllat i pintat

Bust del poeta florentí Dante Alighieri (1265-1321).

Guiloni realitzà el bust exprofesso per la Biblioteca Museu.

▪ **Práxedes Mateo Sagasta**

GANDARIAS PLANZÓN, Justo (1846-1920)

c. 1893

bust en guix

Mateo Sagasta (1827-1903), una de les figures polítiques més rellevants d'Espanya. Fou diputat en diverses ocasions, president del Congrés, i president del Govern amb les dinasties de Saboya i Borbó. Fou company polític de Balaguer en la mateixa secció liberal.

▪ **Pròsper de Bofarull i Mascaró**

VALLMITJANA I BARBANY, Venanci (1826-1919)

1860

bust en guix emmotllat i pintat

Pròsper de Bofarull (1777-1859) fou un historiador i arxivista català i Director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Fou una figura admirada per Balaguer. El bust va ser donat a la Institució per un familiar del retratat.

▪ **Chula i Carmen**

CAMPENY I SANTAMARIA, Josep (1858-1922)

ca 1890

figura en argila

Prototips de figures anecdòtiques de petit format, molt del gust de l'època.

Campeny donà deu escultures seves a la Biblioteca Museu.

▪ **Neptú**

CAMPENY I ESTRANY, Damià

ca 1830-1832

figura en guix

Es tracta d'una rèplica de la figura de Neptú que corona la font de la Plaça del Rei d'Igualada, obra del mateix autor. Va ser donada al Museu per un dels seus descendents, Josep Campeny.

MOBILIARI

- **Arqueta**

S. XIX

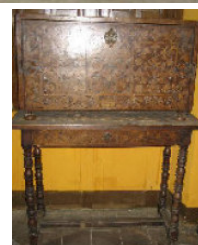
- **Caixa catalana decorada amb marqueteria**

Segle XVII

- **Arqueta**

Segle XVIII

OBJECTES CURIOSOS

- **Tisores de ferro ornamentades**

"unas tijeras halladas en el castillo de Santorcaz en un mechinal de la cámara que fue prisión de la Princesa de Evoli"
podrien ser aquestes. Butlletí BMB 26 octubre 1884

- **Árbol de la noche triste** (on va plorar Hernán Cortés segons la llegenda)

Segons el Butlletí BMB del 26 d'abril de 1889 venia en una urna de cristal de colores

- **Ploma d'ivori amb porta plomes a l'extrem, de plata gravada**

Ploma amb la qual el rei Alfons XII va escriure la carta Autògrafa a l'Emperador Guillem I d'Alemanya sobre l'acabament Del conflicte de les Carolines

3. Crèdits

Idea i Producció

Biblioteca Museu Víctor Balaguer (OALPVB)*

Restauració de les obres

Natàlia Sànchez Carretero

Anna Escanellas Castelló

Antonio J. Martín Chicano

Beatriz Almón Vidal

Dolors López Castillo

Roser López Agudé

Angie Herna Pairazamán

Escola de Restauració ECORE

4. Activitats complementàries

ACTE DE COMMEMORACIÓ DEL 125è ANIVERSARI DE LA BIBLIOTECA MUSEU VÍCTOR BALAGUER - INAUGURACIÓ DE LA REHABILITACIÓ DE L'EDIFICI I DE L'EXPOSICIÓ TEMPORAL

Diumenge 25 d'octubre a les 12h

EXPOSICIÓ TEMPORAL

Surge et ambula. 125 anys de Biblioteca Museu

Del 25 d'octubre de 2009 al 28 de març de 2010

Un viatge en el temps que vol situar el visitant en el moment de la creació de la institució, per donar a conèixer com eren les biblioteques i museus del segle XIX.

La mostra s'acompanya amb la publicació d'un **petit catàleg divulgatiu**.

- **Visita: Viatge al passat. El naixement de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer.**

Diumenge 8 de novembre, 13 de desembre, 10 de gener, 21 de febrer i 28 de març a les 12h

Visita a l'exposició temporal i a la planta baixa del Museu en clau històrica per conèixer les col·leccions que formaven part de la Institució en el moment de la seva fundació, les donacions més antigues i les particularitats d'algunes de les obres i dels seus donadors.

- **Visites i tallers per a grups escolars amb concertació prèvia.**

- **Visites comentades per a grups mínim 10 persones, qualsevol dia amb concertació prèvia.**

JORNADA DE PORTES OBERTES

Dissabte 24, diumenge 25 i dilluns 26 d'octubre
Horari d'obertura especial el dilluns 26 d'octubre de 18 a 21h

PRESENTACIÓ DEL BUTLLETÍ DE LA BIBLIOTECA MUSEU BALAGUER

Activitat organitzada per l'Associació d'Amics de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer
Dilluns 26 d'octubre a les 19h

CICLE DE CONFERÈNCIES

- **Context històric vilanoví de l'època.** A càrrec d'Albert Tubau, enginyer tècnic industrial i historiador.
Dijous 29 d'octubre a les 19h
- **Història de la museografia a Catalunya en paral·lel a Vilanova i la Geltrú.** A càrrec de Josep Mª Trullén, director del Museu d'Art de Girona.
Dijous 5 de novembre a les 19h
- **Maçoneria i símbols al Museu Víctor Balaguer.** A càrrec de Josep Brunet, director de la Biblioteca Pública Arús.
Dijous 19 de novembre a les 19h
- **Fons pictòric de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer.** A càrrec de Francesc Fontbona, doctor en filosofia i lletres i membre de l'Acadèmia de Belles Arts.
Dijous 26 de novembre a les 19h
- **Fons bibliogràfic de la Biblioteca Víctor Balaguer.** A càrrec de Manuel Jorba, catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona.
Dijous 3 de desembre a les 19h

ACTE DE CLOENDA

- **Taula rodona amb les directores i antics directores de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer.** Organitza Amics de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer
Dijous 26 de març de 2010 a les 19h

Les actes recollint les conferències i la taula rodona es publicaran al 2010.

VISITES COMENTADES ESPECIALS

- **Arquitectura i maçoneria a la Biblioteca Museu Víctor Balaguer.**
Diumenge 22 de novembre, 20 de desembre i 31 de gener a les 12h

Visita a l'edifici, posant especial atenció en els elements arquitectònics més característics, les successives ampliacions del Museu, el projecte original, així com la simbologia maçònica present als esgrafiats i a la decoració de la Casa de Santa Teresa.

- **El Museu amagat.**
Diumenge 28 de febrer i 14 de març a les 12h

Visita als magatzems del Museu per conèixer els treballs de conservació que es realitzen i algunes de les peces que habitualment no es troben exposades Places limitades. Cal reserva prèvia.

ITINERARI URBÀ

- **La Vilanova de 1884**

Dissabte 7 de novembre, 6 de febrer i 6 de març a les 12h

Una passejada per aquells punts rellevants de la Vilanova de l'any que es va crear el Museu, per conèixer el context en que aquest es fundà.

Cal reserva prèvia al telèfon 619 33 75 84

ACTIVITATS DE PARTICIPACIÓ CIUTADANA

- **El meu quadre preferit.** Votació popular per escollir el quadre preferit del Museu.

Del 25 d'octubre al 30 de novembre

- **Recuperació de testimonis i fotos de la història de la Biblioteca Museu.** Espai on es recolliran els records que tenen els visitants de la institució. També es podran fer arribar per correu electrònic a informacio@victorbalaguer.cat

Del 25 d'octubre al 28 de març

TALLER INFANTIL DE NADAL

Muntem la Biblioteca Museu Víctor Balaguer. Una visita dinamitzada a la planta baixa del Museu, seguidament els nens i nenes muntaran un retallable de la institució.

Edat de 8 a 12 anys. Preu: 3 euros. Cal reserva prèvia.

Dimarts 29 de desembre a les 17h

Commemoració 125è aniversari de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer

Del 25 d'octubre de 2009 al 28 de març de 2010

Biblioteca Museu Víctor Balaguer

Av. Víctor Balaguer, sn. 08800 Vilanova i la Geltrú

Tel. 93 815 42 02

informacio@victorbalaguer.cat

www.victorbalaguer.cat

Horari

Matins: de dimarts a diumenge de 10 a 14h

Tardes: de dimarts a dissabte de 16 a 19 h, excepte dijous de 18 a 21h

Dilluns tancat

Com arribar-hi

En transport particular:

C-31 i C-32, Túnel del Garraf. Sortida Vilanova i la Geltrú

En transport públic: RENFE C2